

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ

Ölkəmizdə əmək mühafizəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası, müvafiq qanunvericilik əsasları, Əmək Məcəlləsi, xüsusi qayda və normalar, eləcə də uyğun qərar və təlimatlar əsasında tənzimlənir. Əmək mühafizəsi elmi mühəndisi fəndir, **o, iş vaxtı bədbəxt hadisələri törədən təhlükəli halları aşkara çıxarıb öyrənmək, sağlam və təhlükəsiz əmək şəraiti yaratmaqla məşğul olmaqla yanaşı, eyni zamanda işçinin əməyinin qanunvericilik qaydası ilə, tibbi və texniki yollarla mühafizə edilməsini** tənzimləyir.

Əməyin mühafizəsi sahəsində vahid dövlət siyasətinin hazırlanması, əmək şəraitini yaxşılaşdırmaq və əməyin mühafizəsini təmin etmək sahəsində müvafiq orqanların vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi, sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin edilməsi sahəsində onların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, eyni zamanda bu işlərə nəzarət Azərbaycan dövləti tərəfindən – müvafiq icra hakimiyyəti orqanları vasitəsi ilə həyata keçirilir.

Bununla bağlı olaraq vətəndaşların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə nəzərdə tutulmuş əmək hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək və əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **«Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində Dövlət Əmək Müfəttişliyinin yaradılması haqqında FƏRMANINA (27 yanvar 1997 – ci il H 544)»** əsasən belə bir orqan yaradılmış və **Azərbaycan Respublikası**

Nazirlər Kabinetinin Qərarı (31 aprel 1997 – ci il) ilə ƏSASNAMƏSİ təsdiq edilmişdir.

Əməyin mühafizəsi ilə bağlı olaraq əsas rəhbəredici sənədlərdə əməyin mühafizəsi normaları və qaydalarının tətbiq olunduğu iş yerləri, bu sahədə ictimai birliklərin iştirakı, müvafiq orqanların hüquqları və səlahiyyətləri, mülkiyyətçinin, işəgötürənlərin və işçilərin vəzifələri, istehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin təhqiqi və uçota alınma qaydaları, işçinin əməyinin mühafizəsi hüququnun həyata keçirilməsi üçün təminatlar, eyni zamanda əməyin mühafizəsi normalarına və qaydalarına əməl olunmasına nəzarət və işəgötürənlərin məsuliyyəti məsələləri barədə ətraflı izahatlar verilmiş, bunların icrasına nəzarət mexanizmi işlənilib hazırlanmışdır.

Danılmaz faktdır ki, əməyin mühafizəsi ilə bağlı qanun və qaydaların istər işəgötürənlər, istərsə də işçilər tərəfindən bilərəkdən və ya bilməyərəkdən pozulması halları, xüsusən də işçilərin bu sahədə öz hüquqlarını lazımi səviyyədə bilməmələri ucbatından bu gün də baş verir.

Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq əməyin mühafizəsi sahəsində daha çox vətəndaşların maarifləndirilməsinə kömək məqsədi ilə bəzi məsələlərə aydınlıq gətirməyə çalışacağıq.

İstehsalat zədələnmələri və peşə xəstəliklərinin səbəbləri barədə

Müəssisə ərazisində, yaxud ondan kənarında xidməti vəzifənin, yaxud müəssisə rəhbərliyinin göstərişinin icrası

zamanı baş verən hadisələr ***istehsalat zədələnməsi*** adlanır.

Müəssisə – mülkiyyət və təşkilati - hüquqi formasından asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq olaraq yaradılan və fəaliyyət göstərən, işçilər tərəfindən haqqı ödənilməklə peşəsi, sənəti, ixtisası üzrə əmək müqaviləsi ilə müəyyənləşdirilmiş işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirildiyi, əsas məqsədi məhsul istehsal etməklə (xidmətlər göstərməklə) mənfəət əldə edən hüquqi şəxs statusuna malik müstəqil təsərrüfat subyektidir.

Ağır və zərərli iş şəraitində baş verən xəstəliklər ***peşə xəstəlikləri*** adlanır.

Təhlükəsizlik texnikası, yanğın təhlükəsizliyi və istehsalat sanitariyası təlimatlarının, qayda və normalarının pozulması iş zamanı zədələnməyə, zəhərlənməyə və peşə xəstəliklərinə səbəb olur. Müxtəlif istehsalat proseslərində əmək şəraitinin müxtəlifliyi istehsalat zədələnmələrinin ümumi səbəblərini konkret şəkildə ifadə etmək mümkün olmadığı üçün ümumi cəhətlərinə görə zədələnmənin və peşə xəstəliklərinin səbəblərini üç əsas qrupa ayırırlar:

1. Texniki səbəblər:

- a) texnoloji prosesin qeyri- mükəmməlliyi (layihənin dəqiq olmaması, avadanlıq, qurğu və mexanizmlərin düzgün quraşdırılmaması, prosesin düzgün aparılmaması və s.);
- b) avadanlıq və mexanizmlərin nasazlığı;
- c) avadanlığın istismarı, yaxud təmiri zamanı işlədilən alət və tərtibatların nasazlığı;
- ç) çəpərləmələrin və qoruyucu vasitələrin yoxluğu;

d) qurğu və avdanlaq yerləşdirilmiş sahənin darısqallığı və s.

2. **Təşkilati səbəblər:**

a) əməyin qeyri – düzgün təşkili (əmək rejiminin səmərəsizliyi, işin gərginliyi və s.);

b) iş yerinin, keçidlərin və yolların səliqəsiz saxlanması;

j) fəhlə və qulluqçuların texnoloji prosesi pis mənimsəməsi, təhlükəsizlik texnikasının, yanğın təhlükəsizliyinin və əmək gigiyenasının zəif təlim olunması;

ç) texnoloji prosesin pozulması, prosesə zəif nəzarət edilməsi;

d) işə uyğun gəlməyən alət və tərtibatın tətbiqi;

e) təhlükəsizlik texnikasının təlimatına əməl edilməməsi;

ə) təhlükəli iş üsullarının tətbiqi, əmək intizamının pozulması;

f) fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə edilməməsi;

g) fəhlələrdən sistematik olaraq ağır işlərdə və əlavə vaxtlarda istifadə edilməsi və s.

3. **Sanitariya – gigiyena səbəbləri:**

a) qeyri – normal meteoroloji şərait (havanın temperaturu, nəmliyi, təzyiqi və axın sürəti, əlverişsizliyi), istilik şüalanması;

b) hava mühitinin zərərli olması (zəhərli buxar, qaz və tozlarla çirklənməsi);

j) qeyri – səmərəli işıqlanma;

ç) zərərli şüalanma (radioaktiv, rentgen, ultrabənövşəyi şüalanma, elektrik maqnit sahəsi və s.);

d) səs – küy və titrəyiş;

e) sanitariya və gigiyena qaydalarının pozulması və s.

Yuxarıda sadalanan bəzi səbəblərə şərait yaradan amillər aşağıdakılar ola bilər:

- İşəgötürən tərəfindən işin dayandırılması labüd ola – ola işi davam etdirməyə göstəriş verilməsi;
- Əmək kollektivi tərəfindən bu işlərə nəzarət etmək üçün müvəkkillərin seçilməməsi;
- İşçilərin əməyin mühafizəsi sahəsində öz hüquqlarını lazımi səviyyədə bilməmələri və onların hüquqlarının ən real, eləcədə qanunun səlahiyyət verdiyi qoruyucusu olmalı təşkilat – Həmkarlar İttifaqları Komitələrinin ya ümumiyyətlə mövcud olmaması, ya da işçilərdən çox işəgötürənlərin mənafeyinə xidmət etmələri və s.

İstehsalat zərərləri və peşə xəstəlikləri barədə

İnsan orqanizminə təsir edən meteoroloji şərait, atmosfer təzyiqi, səs – küy, titrəyiş, tozlar, qıcıqlandırıcı kimyəvi maddələr, elektromaqnit və elektrik sahəsi, səmərəsiz işıqlandırma, bədənin qeyri – adi vəziyyəti və s. ***istehsalat zərəri*** sayılır.

İstehsalat zərərlərinin normadan artıq təsiri ***işçilərdə*** peşə xəstəliklərinin əmələ gəlməsinə səbəb olur.

İşçi – fərdi əmək müqaviləsi ilə müvafiq sənət, peşə, ixtisas üzrə mülkiyyət və təşkilati – hüquqi formasından asılı olmayaraq müəssisələrdə haqqı ödənilməklə çalışan fiziki şəxslərdir.

"Peşə xəstəliklərinin siyahısı " Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 14 yanvar 2002 – ci il tarixli 7 H - li Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, baş vermiş və ya baş verə biləcək peşə xəstəliklərinin vaxtında qarşısının alınmasında işçilərin işə qəbul edilərkən və işləyənlərin dövrü tibbi müayinədən keçmələrinin düzgün təşkil edilməsinin və bu işin keyfiyyətlə aparılmasının böyük təsiri vardır. Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin "Tibbi profilaktik müayinələrin təkmilləşdirilməsi haqqında" 23.01.1998 – ci il tarixli 13 sayılı əmri verilmişdir. Əmrdə **«Peşə xəstəliklərinin qarşısının alınması məqsədi ilə işə daxil olarkən tibbi müayinə və dövrü tibbi müayinədən keçirilməsi mütləq olan işlərdə mövcud zərərli maddələr və əlverişsiz amillərin, tibbi müayinələrdə iştirak edən ixtisaslı həkimlərin, əmək prosesində müəyyən etioloji amillər üzrə lazımi laborator və funksional – diaqnostik müayinələrin, təhlükəli, zərərli, əlverişsiz istehsalat amilləri ilə əlaqədar işə buraxılmaya tibbi əks göstərişlərin SİYAHISI»**, **«Xəstələnmə, bədbəxt hadisə hallarının qarşısının alınması, əmək təhlükəsizliyi, əhalinin sağlamlığının təmin olunması, infeksiyon və parazitər xəstəliklərin yayılmasına yol verilməməsi məqsədi ilə işə daxil olarkən tibbi müayinə və dövrü tibbi müayinədən keçilməsi mütləq olan işlərin, tibbi müayinələrdə iştirak edən ixtisaslı həkimlərin, işin növünə görə lazımi laborator və funksional – diaqnostik müayinələrin və həmin işlərə buraxılmaya tibbi əks göstərişlərin SİYAHISI »** həmçinin bir sıra təlimatlar öz əksini tapmışdır.

Bütün yuxarıda deyilənlərlə bağlı olaraq 1999 – cu ilin iyulun 1 – dən qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 215 – ci maddəsində

Əməyin mühafizəsi sahəsində *mülkiyyətçinin və işəgötürənin* üzərinə düşən vəzifələr göstərilmişdir.

Müəssisənin mülkiyyətçisi və işəgötürən işçilərin iş yerlərində əməyin mühafizəsi normalarının və qaydalarının yerinə yetirilməsinə bilavasitə cavabdehdir və aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər:

- əməyin mühafizəsi üzrə standartların, normaların və qaydaların bütün tələblərinə əməl edilməsini;
- binaların, qurğuların, texnoloji proseslərin və avadanlığın təhlükəsizliyinə riayət edilməsini;
- bilavasitə iş yerlərinin sağlam sanitariya – gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılmasını;
- işçilərə lazımi sanitariya – məişət və müalicə – profilaktik xidmətlərinin təşkilini;
- əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə pulsuz müalicəvi profilaktiki yeməklər, süd və ona bərabər tutulan digər məhsulların verilməsini;
- normal əmək və istirahət rejiminə riayət edilməsini;
- işçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının biliklərinin yoxlanılmasının təşkil edilməsini və əməyin mühafizəsinin təbliğini;
- kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaları daxil etməyi və onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsini;

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 238 – ci maddəsində deyilir:

«İşçilərin iş yerlərində sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraiti təmin edilmədikdə və kollektiv müqavilələrdə nəzərdə tutulan tədbirlər yerinə yetirilmədikdə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada işəgötürən inzibati və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir».

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, qanunvericiliyə görə istehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində baş vermiş bədbəxt hadisə yalnız müəssisənin təqsiri üzündən deyil, həm də zərərçəkənin kobud ehtiyatsızlığı üzündən baş verdikdə, zərərçəkənin təqsirinin dərəcəsi asılı olaraq müəssisənin vəsaiti hesabına ödənilən birdəfəlik və aylıq ödənclər Əməyin Mühafizəsi Komissiyası tərəfindən 30% azaldıla bilər.

Əmək Məcəlləsinin 216 – cı maddəsində əməyin mühafizəsi üzrə *işçilərin* üzərinə düşən vəzifələr də göstərilmişdir. Bu vəzifələr aşağıdakılardır:

- **əməyin mühafizəsi üzrə müvafiq normativ aktlarda nəzərdə tutulmuş əməyin təhlükəsizliyi, gigiyenası və yanğına qarşı mühafizə tələblərini öyrənmək, mənimsəmək və onlara əməl etmək;**
- **əmək funksiyasını özünü və başqa işçiləri təhlükəyə məruz qoymayacağı təqdirdə icra etmək;**
- **verilmiş xüsusi geyimdə və ayaqqabıda işləmək, texnoloji prosesdə, əməyin mühafizəsi üzrə normalarda, qaydalarda və təlimatlarda nəzərdə tutulmuş fərdi və kollektiv mühafizə vasitələrindən istifadə etmək;**
- **əməyin mühafizəsi qaydalarının bütün pozuntuları haqqında, həmçinin baş vermiş qəzalar və bədbəxt hadisələr haqqında işəgötürənin nümayəndələrinə dərhal məlumat vermək;**

- müntəzəm olaraq əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları barədə biliklərini artırmaq;
- əməyin mühafizəsi məsələləri ilə əlaqədar işəgötürənin, iş yeri üzrə rəhbərinin, mütəxəssislərin tapşırıqlarına, məsləhətlərinə, tövsiyyələrinə əməl etmək.

İşçilərə Azərbaycan Respublikasının Əmək məcəlləsi və əməyin mühafizəsi sahəsində digər qanunvericilik aktlarına görə bir sıra hüquqlar verilmişdir, məsələn:

Əmək məcəlləsinin 227 -ci maddəsində işçilərin əməyin mühafizəsi şəraiti haqqında məlumat almaq hüququnun olduğu bildirilir: « **İşçilər iş yerlərində əməyin mühafizəsi şəraiti, həmin şəraitə uyğun olaraq onlara müəyyən edilmiş normalarla verilməli olan fərdi mühafizə vasitələri, güzəştlər və təminatlar haqqında mə'lumat tələb etmək hüququna malikdirlər. İşəgötürən bu tələbləri yerinə yetirməyə borcludur.**»

Əmək məjəlləsinin 230 -cu maddəsində işəgötürən tərəfindən təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin edilməməsinə görə işçiyə hüquq verilir ki, «**İşəgötürən tərəfindən təhlükəsiz əmək şəraiti təmin edilmədikdə və bununla əlaqədar sağlamlığı və ya həyatı üçün təhlükə olduqda, işçi əmək funksiyasının icrasından imtina və müəyyən olunmuş qaydada təkbaşına tətillə elan edə bilər. Bu halda işçi hər hansı məsuliyyət daşımır və həmin əmək mübahisəsi müəyyən olunmuş qaydada həll edilir.**»

Əmək mühafizəsi qaydaları və normaları

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində verilmiş norma və qaydaların əsasında hazırlanmış və ayrıca nəşr edilmiş digər əmək mühafizəsi qaydalarında, təlimatlarında və normalarında konkret tələblər təsbit olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Əmək Məcəlləsinin 9 –cu bölməsinin tələblərinə uyğun olaraq "**Əmək vəzifələrini yerinə yetirərkən xəsarət almış, peşə xəstəliyinə tutulmuş işçilərə və yaxud bu səbəbdən həlak olmuş işçilərin ailələrinə müəssisələr, idarələr, təşkilatlar tərəfindən zərərin ödənilməsi Qaydaları**" nı 24 sentyabr 1996 – cı il tarixli 129 sayılı qərarı ilə təsdiq etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi "**Əmək vəzifələrini yerinə yetirərkən xəsarət almış, peşə xəstəliyinə tutulmuş işçilərə və yaxud bu səbəblərdən həlak olmuş işçilərin ailələrinə müəssisələr, idarələr, təşkilatlar tərəfindən zərərin ödənilməsi qaydalarının tətbiqinə dair təlimat**" hazırlamışdır.

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 217 – ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası ərazisində istehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin təhqiq edilməsinin və uçota alınmasının vahid qaydasını müəyyən edən – "**İSTEHSALATDA BAŞ VERƏN BƏDBƏXT HADİSƏLƏRİN TƏHQİQİ VƏ UÇOTA ALINMASI QAYDALARI**" hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000 – ci il 28 fevral tarixli 27 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Bu Qaydaların təsir və tətbiq dairəsi çox geniş olub Respublikanın bütün sahələrini əhatə edir. Belə ki, **bu Qaydalar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının müvafiq hakimiyyət orqanlarının, fiziki və hüquqi şəxslərin təsəs**

etdikləri mülkiyyət və təşkilati – hüquqi formasından asılı olmayaraq respublikanın ərazisində yerləşən bütün müəssisələrdə, idarələrdə, təşkilatlarda, eləcə də müəssisə yaradılmadan işçilərlə əmək müqaviləsi bağlanmış iş yerlərində, həmçinin onun hüdudlarından kənarında fəaliyyət göstərən Azərbaycan Respublikasının səfirliklərində, konsulluqlarında, beynəlxalq sularda Azərbaycan Respublikasının bayrağı altında üzən gəmilərdə, şelf qurğularında və digər iş yerlərində tətbiq edilir və həmçinin işəgötürənin xammalından (materialından), istehsal vasitələrindən istifadə etməklə əmək funksiyasını evində yerinə yetirən işçilərə şamil edilir.

Bu Qaydalar Azərbaycan Respublikasının xarici dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla bağladığı müqavilədə başqa hal nəzərdə tutulmadıqda, müvafiq xarici dövlətlərin fiziki və hüquqi şəxslərin, beynəlxalq təşkilatların, eləcə də vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında təsis etdikləri və qanunverijilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada dövlət qeydiyyatına alınıb, fəaliyyət göstərən iş yerlərində heç bir şərt qayulmadan tətbiq edilir.

Formasından və növündən asılı olmayaraq istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələr üçün işəgötürən məsuliyyət daşıyır.

İşəgötürən – təşkilati - hüquqi formasından asılı olmayaraq müəssisələrdə işçilərlə fərdi əmək müqaviləsini bağlamaq, ona xitam vermək, yaxud onun şərtlərini dəyişdirmək hüququna malik mülkiyyətçi və ya onun müvəkkil etdiyi müəssisə rəhbəri, səlahiyyətli orqanı, eləcə də qanunvericiliklə

qadağan olunmayan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxsdir.

Qaydalara görə,

İstehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisə haqqında zərərçəkən, yaxud hadisənin şahidləri dərhal işəgötürənə (müəssisənin vəzifəli şəxslərinə) məlumat verməlidir. İşəgötürən (müəssisənin vəzifəli şəxsləri) zərərçəkənə ilk tibbi yardım göstərilməsini, onun tibbi sanitar hissəsinə və ya digər müalicə idarəsinə çatdırılmasını təşkil etməyə,.... borcludur.

İşəgötürən istehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin ağırlıq dərəcəsiindən asılı olmayaraq, hadisənin təhqiqatının aparılması üçün dərhal həmin hadisə baş verən günü bölgə üzrə Dövlət Əmək Müfəttişliyinə (və ya birbaşa Dövlət Əmək Müfəttişliyinin mərkəzi aparatına) və digər lazımi orqanlara telefon, yaxud teleqrafla məlumat verməlidir...

Bu işlərin icrasına nəzarəti Dövlət Əmək Müfəttişliyi həyata keçirir.

Bununla yanaşı olaraq Qaydalara görə İşəgötürən tərəfindən Dövlət Əmək Müfəttişliyinə və özünün tabe olduğu yuxarı orqana, Respublika Həmkərlər İttifaqı Konfederasiyasına məlumat verilməmiş, həmçinin « **əmək qabiliyyətinin əmək qabiliyyətinin qəflətən itirilməməsi ilə nəticlənməmiş bədbəxt hadisə baş verdiyi vaxtdan sonra işçi əmək qabiliyyətni itirərsə (ölərsə) , zərərçəkənin, yaxud onun mənafeyini təmsil edən şəxsin ərizəsi əsasında, ərizə verilən gündən bir ay müddətində həmin bədbəxt hadisə "İSTEHSALATDA BAŞ VERƏN BƏDBƏXT**

HADİSƏLƏRİN TƏHQİQİ VƏ UÇOTA ALINMASI QAYDALARI " na əsasən təhqiq edilir.»

Bəzən istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələrin işəgötürən və yaxud bu işə cavabdeh şəxslər tərəfindən gizlədilməsi hallarına təsadüf edilir, lakin Qaydalara görə, « **Gizlədilmiş bədbəxt hadisə halı Dövlət nəzarət orqanları, həmkarlar təşkilatı tərəfindən aşkar edilərsə və yaxud belə mə'lumat mətbuatdan, radio və televiziya verilişlərindən, digər mənbələrdən daxil olarsa, bədbəxt hadisənin gizlədilmə səbəbləri Dövlət Əmək Müfəttişliyi tərəfindən araşdırılır və lazımı hallarda işəgötürənin iştirakı olmadan bu qaydalara müvafiq bədbəxt hadisənin təhqiqatının aparılmasını təşkil edir».**

Əməyin mühafizəsi qaydalarına əməl edilməsinə həmkarlar ittifaqlarının nəzarəti və onların funksiyaları

Əməyin mühafizəsi normalarının, qaydalarının, habelə əməyin mühafizəsinə dair normativ hüquqi aktların tələblərinin yerinə yetirilməsinə, eyni zamanda əmək qanunvericiliyinə əməl edilməsinə dövlət orqanları ilə yanaşı olaraq ictimai nəzarəti əmək kollektivlərinin müvəkkil etdikləri şəxslər və həmkarlar İttifaqları təşkilatlarının nümayəndələri həyata keçirirlər.

Azərbaycan Respublikasının Əmək məcəlləsinin 237 – ci maddəsində göstərilir ki, əməyin mühafizəsi üzrə normativ aktların hazırlanmasında və müəyən edilmiş qaydada Həmkarlar ittifaqları komitələri ilə razılaşdırılmamış aktların qüvvəyə minməsinə qarşı müvafiq dövlət orqanları vasitəsilə etiraz edə bilərlər. Bir sıra digər vəzifələrlə yanaşı olaraq həmkarlar ittifaqlarının nümayəndələri istehsal obyektlərinin və vasitələrinin sınağı və istismara qəbulu üzrə dövlət komissiyalarının işində, istehsalatda bədbəxt hadisələrin təhqiqində və digər məsuliyyət tələb edən tədbirlərin həyata keçirilməsində iştirak edirlər. Qeyd etdiyimiz kimi, İstehsalatda baş verən hadisələrin nəticələri zamanı rast gəlinən hər 3 halda yaradılan Təhqiqat komissiyasının tərkibinə həmkarlar ittifaqlarının nümayəndələri də komissiya üzvü kimi daxil edilirlər. Nəzərə alsaq ki, xüsusi təhqiqat aktı tərtib edilən zaman komissiyanın hər bir üzvü öz rəyini yazılı şəkildə təqdim edir və akt komissiyasının bütün üzvləri tərəfindən imzalanır onda zərərçəkənin taleyinin həmkarlar ittifaqlarının nümayəndələrinin təşəbbüskarlığından, prinsipliliyindən, iqtisadi və hüquqi savadından, eyni zamanda digər müsbət keyfiyyətlərə malik olmalarından asılı olması aydın görünür. Bundan başqa vəzifəli şəxslər tərəfindən əməyin mühafizəsi tələbləri pozulduqda, istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisələri gizlətdikdə həmkarlar ittifaqları təqsirkar şəxslərin mə'suliyyətə jəlb edilməsi üçün dövlət orqanları qarşısında məsələ qaldıra bilər. Eyni zamanda Əmək məjəlləsinin 237 – ci maddəsinə görə **«İşçillərin sağlamlığı və həyatı üçün bilavasitə**

təhlükə yarandıqda həmkarlar ittifaqlarının hüququ var ki, əməyin mühafizəsi üzrə kons – truksiya çatışmazlıqları olan maşınların, mexanizmlərin və digər məhsul növlərinin istehsalını, insanların sağlamlığına zərərli təsir göstərən materialların, texniki və texnoloji vasitələrin tətbiqini, habelə əməyin mühafizəsi haqqında qanunverijiliyə zidd olan işləri və işəgötürən tərəfindən qəbul edilmiş qərarların fəaliyyətinin dayandırılması barədə əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan qarşısında məsələ qaldırsın».

Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq həmkarlar ittifaqlarının və əmək kollektivlərinin müvəkkil etdikləri şəxslərin seçkiləri zamanı işçilər tərəfindən daha ciddi və daha aktiv şəkildə iştirak edilərək öz hüquqlarının müdafiəsini bu işi bacaranlara həvalə etmələrinin işçilərə yalnız müsbət təsiri olacağını yaddan qı – xarmamaladırlar.

Tərtibatçı müəllif: Bəkirov Asif Şahnəzər oğlu.

Lazım olan ədəbiyyat:

- 1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.**
- 2. Azərbaycan Respublikasının Əmək məcəlləsi.**
- 3. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi. " Tibbi profilaktik müayinələrin təkmilləşdirilməsi haqqında" 23. 01. 1998 – ci il tarixli 13 sayılı Əmr.**
- 4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti. İstehsalatda bədbəxt hadisələrin təhqiq edilməsi və uçota alınması. Bakı – 2000 .**
- 5. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti. Əmək vəzifələrini yerinə yetirərkən xəsarət almış, peşə xəstəliyinə tutulmuş işçilərə və yaxud bu səbəbdən həlak olmuş işçilərin ailələrinə müəssisələr, idarələr, təşkilatlar tərəfindən zərərin ödənilməsi Qaydaları və təlimat.**
- 6. Şıxəliyev F.Ə. Əmək mühafizəsi.**
- 7. Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində Dövlət Əmək Müfəttişliyi. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Əmək məcəllələrinə aid bir sıra qanunlar və fərmanlar.**
- 8. S.Məmmədov. İşçilər və Həmkarlar İttifaqları Fəalları Üçün Soraq Kitabı. Bakı – 2001.**